

СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД РЕАЛИЗИРАНЕ ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В БИЗНЕС СЕКТОРА

Наталия Стоянчева Стоянова

Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов

Катедра „Стратегическо планиране“

e-mail: tali_n@abv.bg

Резюме: Настоящата статия има за цел да представи основните предизвикателства, които стоят пред въвеждане на целите за устойчиво развитие в бизнеса¹. Извежда се значението на фирмите в глобалното изпълнение на Целите за устойчиво развитие (ЦУР). В началото са анализирани потенциалните пречки пред устойчивото развитие на бизнес равнище. На тази основа, съчетано с използване на бенчмаркинг данни, се открояват варианти на управленски решения. В заключителния етап се представят очакваните резултати и времевите хоризонти за интегриране целите за устойчиво развитие в бизнеса.

Ключови думи: устойчиво развитие, цели за устойчиво развитие, фирмени цели, стратегии, бизнес стратегии, корпоративни стратегии, бизнес практики.

JEL: M21.

STRATEGIC CHALLENGES TO IMPLEMENTING SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS IN THE BUSINESS SECTOR

Nataliya Stoyancheva Stoyanova

D. A. Tsenov Academy of Economics – Svishtov

Department of Strategic Planning

e-mail: tali_n@abv.bg

Abstract: The purpose of this article is to outline the major difficulties that businesses may encounter while attempting to achieve sustainable development goals. It highlights the significance of businesses in the global implementation of the Sustainable Development Goals (SDGs). It begins with an analysis of potential business-level barriers to sustainable development. Different management decisions are highlighted on the basis of this information as well as the usage of benchmarking data. The anticipated outcomes and timelines for incorporating sustainable development objectives into the business sector are given in the final phase.

Keywords: sustainable development, sustainable development goals, company goals, strategies, business strategies, corporate strategies, business practices.

JEL: M21.

Въведение

През 2015 г. на Общо събрание на ООН са създадени 17 Цели за устойчиво развитие (ЦУР), включени в Програмата до 2030 г. за устойчиво

---

¹ Бизнес, организации, бизнес организации, дружества, да се считат за аналогични

развитие (Дружество за Обединените нации в България, 2016), насочени към подобряване живота на Земята в икономическата, социалната и екологичната сфера. Целите имат мисията да съхранят и запазят ресурсите на планетата за бъдещите поколения. Участниците стигат до извода, че целите ще могат да бъдат изпълнени само ако всички звена в една държава започнат да работят по тях.

Ролята на производствения сектор за създаване на работни места, влиянието му върху околната среда и подобряването на социалното благосъстояние го прави важна част от постигането на устойчиво развитие. Тези обстоятелства водят до повече внимание към изследванията за устойчиво развитие. След създаването на 17 цели за устойчиво развитие вниманието върху този сектор е още по-голямо и организациите, отговорни за изпълнението им, настояват, предприятията да се отчитат за своя принос за постигане на Целите за устойчиво развитие (Moldavska, 2018).

След приемането от държавите на ЦУР и съставяне на план на всяка една от тях става ясно, че държавата като организация не може да се справи сама. За да бъдат изпълнени целите, ще трябва да се ангажират всички в дейностите и плана за изпълнение и най-вече гражданите и бизнес организациите. Те са основното, всичко да се движи по план и да бъде изпълнено.

Водеща роля имат бизнес организациите, важното е да осъзнаят какво е тяхното влияние върху изпълнението на ЦУР. Чрез дейността им отрицателното въздействие може да се сведе до минимум и по този начин да бъдат увеличени положителните въздействия върху хората и планетата.

Основно фирмите се съсредоточават върху стратегии за разширяване на бизнеса, утвърждаване на конкурентни позиции или мястото си на пазара (Турлакова, 2012).

Но компаниите, които формират стратегиите си съобразно ЦУР, според Световния бизнес съвет за устойчиво развитие (World Business Council For Sustainable Development WBCSD) ще имат значително повече ползи от тези на останалите, а именно: идентифициране на бъдещи бизнес възможности; повишаване стойността на корпоративната устойчивост; укрепване на отношенията със заинтересованите страни и придържането към политиката; стабилизиране на обществата и пазарите и използването на общ език и обща цел; развитието на политиките (Jones, THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS AND BUSINESS, 2016). Освен това чрез преминаване към устойчивото развитие фирмите променят начина си на работа, дейността си, мисията и целите си. За да работят устойчиво, те трябва да направят иновации във всеки етап от дейността си и по този начин спомагат устойчивото развитие и създават нови потребления, продукти и пазари. Компаниите създават стойност за себе си, като увеличават продажбите, повишават на лоялността на служителите, намаляват на текучеството на персонал, подобряват на оперативната ефективност и укрепват своите марки.

(Jones, THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS AND BUSINESS, 2016)

Бизнес организациите осъзнават, че ако не работят в полза на ЦУР, те ще работят срещу себе си. Климатът, замърсените води, бедността, влошаването на здравето влияят освен върху устойчивото развитие, но и върху бизнес процесите и резултатите. Но, ако бизнесът иска да защити доставките си, пазарите си, е важно да се обърне внимание на Целите за устойчиво развитие. Налице за това са все по-голям брой инструменти, които подпомагат на предприятията да оценят своя принос към ЦУР, използвайки общи показатели.

Целта на статията е да се посочат стратегическите предизвикателства пред внедряване целите за устойчиво развитие в бизнеса.

Обект на изследването са целите за устойчиво развитие.

Предмет – внедряване целите за устойчиво развитие в бизнес организациите.

Задачи – да се проследят бариерите пред фирмите, често срещани грешки и да се изведат препоръки за постигане на предимства на организациите.

1. Бариери пред устойчивото развитие на бизнес равнище

Според ООН, за да може частният бизнес да взема правилни решения, трябва да се повиши качеството на генерираните данни. По този начин ще се засилят прозрачността и информацията, също така рисковете ще се управляват по-лесно и ще се взимат по-добри решения относно инвестициите (Economic and Social Council United Nations, 2022).

Но само данните сами по себе си не са достатъчни. За да бъде един бизнес креативен и да успее да работи устойчиво, се нуждае и от „мениджъри с дългосрочно мислене“ (Горчева, Любенов, Петров, & др., 2019), за да могат тези данни да бъдат приложими качествено и да бъдат ефективни за бизнеса.

Компаниите се нуждаят от Глобалните цели: те предлагат убедителна стратегия за растеж на фирмите, за световната икономика и бизнеса като цяло. Също така се изгражда и доверието на клиентите, те се доверяват на устойчиви производители и ще са готови да платят по-висока цена за техни продукти.

Направено проучване от Мина Карпузова доказва, че потребителите са склонни да платят до 30% повече за устойчиви продукти (Карпузова, 2022).

В същото време обаче Целите за устойчиво развитие въвеждат нова рамка за действие и критерии за отчитане напредъка на компаниите. Слабата информираност на предприятията за количественото определяне и

отчитането може да усложни ситуацията. Често срещани варианти на действия на фирмите са:

- Преформулиране на комуникациите при запазване на обичайната дейност – много от компаниите в последните години работят в насока за устойчивост и за тях е нормално само да приведат комуникациите си и да приведат действията си в насока ЦУР. Но за да се постигне желаното изпълнение, това е само първата стъпка и трябва да се информират за стратегически избор за развитие на бизнеса с цел максимално постигане на положително въздействие. За това се призовава, бизнесът да се насочи по-внимателно към определянето на фирмените цели, измерването на въздействията от дейността на организацията и дефиниране на най-добри практики.

Световният бизнес съвет за устойчиво развитие е установил, че само 6% от 157-те анализирани компании към 2018 г. са привели своята стратегия, цели и са измерили приноса си към ЦУР (Verles, BUSINESS AND THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: Best practices to seize opportunity and maximise credibility, 2018).

- Определяне на цели по вътрешни критерии – за тези компании, които са предприели по тези стъпки, се определя по това, до каква степен ще внедрят устойчивото развитие. Често това решение се повлиява от наличните ресурси и това, което изглежда най-постижимо, вместо да се водят от това, което е необходимо за изпълнението на Програмата за 2030 г.

- Пренебрегване на негативите и компромисите – тук трябва да се обърне внимание на негативното влияние или компромисите, които се правят, за да се изпълни една цел. Някои компании си мислят, че малкото, което правят, компенсира лошото и не е нужно да му се обръща внимание. От това фирмата може да изгуби общественото доверие и репутацията на компанията да се влоши.

Интервенциите за устойчиво развитие често включват взаимосвързани икономически, екологични и социални фактори. Затова компромисите трябва да са правилно управлявани и разбрани.

Представянето на пълната картина на въздействието на дадена компания ще помогне на други компании да установят как да намалят отрицателното, увеличат положителното, да използват възможностите и да смекчат рисковете.

- Оценяване на вложените ресурси и последващото им въздействие във времето – финансирането на един проект оценява вложените ресурси спрямо постигнатите резултати, а не се отчита въздействието. И това е проблем, тъй като краткосрочните показатели не са надеждни. Подходът трябва да е насочен към заинтересованите страни, за да е сигурно, че са използвани правилните показатели, като са разгледани пречките, възможностите и рисковете.

- Непоследователни методи за отчитане и показатели – измерването и отчитането на въздействията за инициативите за устойчивостта на толкова

много фактори, по надежден и смислен начин, може да се окаже предизвикателство. Въпреки това изискванията не намаляват, самоизмерванията и докладваните въздействия ще се приемат за истина само ако методите за количествено отчитане и определяне на въздействията са прозрачни, последователни във времето и точни. Освен това, за да могат да бъдат измерими всяка година, те трябва да бъдат количествени. Съответно да бъдат приложени снимки, цитати, казуси, които да съобщават „човешката история“ зад дадена инициатива. При неизпълнението на тези изисквания има вероятност, фирмите да бъдат обвинени в „зелено промиване“. Важно е, компаниите да започнат да съгласуват основната си дейност и да въведат ефективни действия, да се ангажират с непрекъснати подобрения и да приемат ясно и прозрачно отчитане (Verles, BUSINESS AND THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: Best practices to seize opportunity and maximise credibility, 2018).

С цел подпомагане и стимулиране на бизнеса за изпълнение на целите и внедряване на устойчивото развитие, Организацията на обединените нации насочва вниманието върху засилване на международното сътрудничество. За тази цел се набляга върху нуждите на всяка държава и се обръща внимание на ръководните принципи за бизнеса и правата на човека „Защита, зачитане и обезщетение“ (General Assembly United Nations, 2022).

Предвид очакваните бариери устойчивото развитие е в ход и до 2030 г. е необходимо, компаниите да се адаптират към него, тъй като в близко бъдеще няма да имат друг избор. В тяхна помощ може да бъдат добри практики, които да им показват към какво да се насочат.

2. Внедряване на добри практики – варианти на управленски решения

WWF Швейцария и Златен стандарт (Gold Standard) са разработили (Verles, BUSINESS AND THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: Best practices to seize opportunity and maximise credibility, 2018), базирайки се на досегашния опит, препоръки за компаниите за по-лесно спечелване на подкрепа и пазарни предимства чрез поставяне на подходящи цели и демонстриране на значими, осезаеми въздействия. Тези препоръки са:

- Определяне на целите и цялостна количествена оценка на въздействията – за да се събере надеждна и достоверна информация, е необходимо да се направи солидна количествена оценка на въздействията – както положителни, така и отрицателни. Това е така, за да може с тази информация за ЦУР показателите, международната общност да наблюдава напредъка. Осигуряването на надеждни данни и увеличаване прозрачността на отчитането могат да се подсилят с вземане на мерки на момента.

Като важни стъпки за бизнес организациите могат да се посочат например, ЦУР да бъдат приоритизирани, да бъдат включени в процеса съответните заинтересовани страни, да се обърне внимание на негативите и др.

- Използване на проверка и сертифициране от трети страни – изпълнението и въздействието на устойчивостта да бъде проверени от трети страни или така наречените одитори. Това увеличава разходите и сложността на резултатите, но много от членовете на организацията търсят външно потвърждение на данните или с други думи „разумно уверение”. Третите страни трябва да докажат, че компаниите следват най-добрите практики, които отразяват най-новите научни доказателства, чрез използването на строги и прозрачни стандарти с глобално приети методологии.

Как стандартите за качество помагат на компаниите да се позиционират като лидери: достоверност, точност и сравнимост, избягване на „зелено” или „промиване на ЦУР”, признание от страна на гражданското общество, нови източници на приходи.

- Включване на количественото определяне и отчитане на ЦУР във вътрешните процеси на вземане на решения – успешното интегриране на предприятията и възползването от пълния пазарен потенциал зависят от внедряването на основната бизнес стратегия. За да се разбере цялостното въздействие на инициативите, новите бизнес възможности и възникващите компромиси, ще помогне използването на количественото определяне и отчитане на ЦУР във вътрешните процеси на вземане на решения. То може да помогне за идентифициране на възможностите за сътрудничество, така че да се постигне по-голямо въздействие с по-висока ефективност и да подчертае синергиите.

Начините за включване на количественото определяне и отчитане на целите за устойчиво развитие в процеса на вземане на решения са: използване на нови инструменти, като например Компас на ЦУР; Протоколът за природния капитал и Протоколът за социалния капитал; обмисляне на нови продукти и услуги; включване на целите за устойчивост в целите и показателите за изпълнение на служителите с ясна връзка с решенията за възнаграждение и повишение (Verles, BUSINESS AND THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: Best practices to seize opportunity and maximise credibility, 2018).

Както вече се спомена, много важна роля за осъществяването на ЦУР изпълнява бизнесът, следователно за дългосрочния успех на устойчивото развитие е важно, корпоративните стратегии да са в синхрон с ЦУР. Но кои фирмени стратегии са най-добре съгласувани с ЦУР? Това може да се разбере, като се съпоставят дейностите (това са операциите по производство на стоките или услугите) на една компания с ЦУР. За по-бързо и ефективно изпълнение на целите е важно да се прецени по какъв точно начин им влияят компаниите.

Реално основно големите компании избират ЦУР като критерии за успех, а също така много от доброволните инициативи насърчават своите членове да допринесат за постигането им. Повечето компании се опитват, плавно да внедрят ЦУР в стратегиите си, други предприемат сериозни стъпки, които ще им осигурят дългосрочен успех чрез трансформационни стратегии.

Икономическите дейности, които една фирма извършва като производство и продажба на стоки и услуги, могат да оказват положително и отрицателно влияние върху ЦУР – често по едно и също време. Следователно трябва да се прецени много добре нетното въздействие на дейностите на дружествата, което е реалното предизвикателство пред техните стратегии.

За да се прецени как компанията може да постигне дългосрочен успех с програмата на ЦУР чрез адаптивни и по-трансформиращи стратегии, трябва да се разберат какви са положителните и отрицателните въздействия на операциите на дадена фирма („оперативни дейности“) и на стоките и услугите („вградени дейности“).

След направено проучване (Jan Anton van Zanten и Rob van Tulder) се стига до извода, че икономическите дейности с най-положително влияние върху ЦУР са: „Хуманно здравеопазване и социална работа“ и „Образование“. Тяхната противоположност са „Добив на въглища, лигнитни въглища и добив на природен газ“ и „Добив на пясък, камък и глина“. При преглед на целите става ясно, че цел 9.2 (насърчаване на индустриализацията) е с най-голяма степен на положителни икономически дейности, а цел 13.2 (смекчаване на изменението на климата) получава най-много отрицателно нетно влияние от икономическа дейност (Zanten, J., *Analyzing companies' interactions with the Sustainable Development Goals through network analysis: Four corporate sustainability imperatives*, 2021).

От водещо значение за внедряване на устойчивото развитие е организационната структура и корпоративната култура на организацията. Те са важна част от фирмата и имат голямо влияние за успешното внедряване на целите, затова управленският екип трябва да насочи вниманието си към тях (Борисов, 2020).

Въпреки всички усилия на частния сектор за развитие и внедряване на целите на ЦУР, те трябва да имат и външна подкрепа. Тази подкрепа може да се изразява в дългосрочно и достъпно финансиране за увеличаване на дългосрочните инвестиции, насърчаване на кредитирано с положително въздействие върху устойчивото развитие или политически мерки, насочени към фирмите, поели към устойчивото развитие. Защото инвеститорите все повече включват устойчивостта в инвестиционните си решения особено чрез управление на риска. Самият частен сектор трябва да може да бъде по-приобщаващ и по-устойчив, капиталовите пазари трябва да бъдат двигател за устойчива промяна (Inter-agency Task Force on Financing for Development, 2022).

Добре направената оценка на дейността на фирмата и нейното положително и отрицателно влияние върху ЦУР би допринесла за реализиране на целите в българския бизнес.

3. Оценка на взаимодействието на бизнеса с ЦУР

Бизнесът има различно влияние върху изпълнението на ЦУР, като то може да е положително, отрицателно или неутрално.

Уместно е да се направи оценка на всяка една от дейностите за нейното положително и отрицателно въздействие в контекста на ЦУР. След това ще може да се категоризират и стратегически да се разпределят икономическите дейности въз основа на тяхното съответствие с програмата на ЦУР в четири групи: основни, смесени, противоположни и периферни. Можем да дефинираме следните стратегически императиви за устойчивост за всяка от групите:

- **основни дейности: императивът за мащабиране** – това са дейности, които имат висока степен на положително и ниска степен на отрицателно взаимодействие с целите на ЦУР. Много от тези дейности предоставят обществени блага: „научни изследвания и развитие“, „услуги в областта на сигурността и разследването“, „правни дейности“, „изкуства, развлечение и отдих“, „човешко здраве и социална работа“ и „образование“, мир, справедливост и силна институция (ЦУР 16), намаляване на неравенствата (ЦУР 10), добро здраве и благосъстояние (ЦУР 3), справедливо качествено образование (ЦУР 4). Спомагат за осигуряването на важни компоненти на благосъстоянието. Освен това „производството, преносът и разпределението на електроенергията от възобновяеми източници“ дават възможност на обществата да смекчат изменението на климата (ЦУР 13) и помагат на хората да получат достъп до чиста енергия. За разпространението на финансови услуги (ЦУР 1), включително за малки и средни предприятия (ЦУР 8 и 9), спомагат дейностите „финансови услуги“ и „застраховане“.

Тези дейности осигуряват ключови компоненти на устойчиво развитие, като същевременно имат малко отрицателни външни ефекти, за това са в основата на програмата за ЦУР. Когато дружествата използват настоящите си бизнес модели, стратегическият императив е да се разширяват и да увеличават мащаба си, като предприемат такива дейности.

- **смесени дейности: императивът за отделяне** – тук икономическите дейности имат умерена/висока степен както на положително, така и на отрицателно взаимодействие с целите на устойчивото развитие. Тези дейности играят особено важна роля за постигането на ЦУР, насочени към икономически растеж (ЦУР 8), устойчивите градове (ЦУР 11), здравето (ЦУР 3), инфраструктурата, индустриализацията и иновациите (ЦУР 9) и водата и канализацията (ЦУР 6). Въпреки това имат и много отрицателни външни

ефекти, които водят до замърсяване на околната среда (ЦУР 6,12,13,14 и 15), което представлява риск за човешкото здраве (ЦУР 3).

Например отглеждането на култури осигурява основни храни, които са от ключово значение за пълноценното хранене (ЦУР 2), но също така има висока степен на отрицателни взаимодействия, включително по отношение на използването на вода (ЦУР 6), използването на химикали (ЦУР 12) и деградация на земята (ЦУР 15).

За да се използват ефективно тези дейности, дружествата трябва да се насочат към проучвания за правилно управление и технологични иновации за отделянето на отрицателните им въздействия. По този начин да останат положителните, тъй като те не могат да бъдат пропуснати поради важността си.

- **противоположни дейности:** *императивът за преобразуване* – дейностите тук имат ниска степен на положително и умерена/висока степен на отрицателно взаимодействие с ЦУР. Това им въздействие върху ЦУР води до обръщане на напредъка на целите на ЦУР. Силни отрицателни въздействия имат добивът на метални руди, добивът на въглища и лигнитни въглища, добивът на камъни, пясък и глина и добивът на суров нефт върху природната среда (ЦУР 6,12,13,14 и 15). Друг пример е неблагоприятното въздействие върху човешкото здраве (ЦУР 3) на производството на безалкохолни напитки или производството на алкохол и тютюн, за добива им се използва значително количество вода (ЦУР 6).

Компаниите с икономически дейности, които са негативно съгласувани с ЦУР и са в противовес на програмата, трябва да се „трансформират“, за да преминат към дейности с положително съгласуване. Пример за това е газовата компания DONG, която се трансформира в компания за възобновяема енергия (Институт за Енергиен Мениджмънт ЕМІ, 2017). Съответно тя стана от „противоположна“ в „основна“ компания за ЦУР. По този начин могат да се трансформират и други, въпреки че невинаги са осъществими такива трансформации. В тези случаи трябва да се създадат варианти, които осигуряват положителни ефекти за сметка на отрицателните.

- **периферни дейности:** *императивът за проучване* – тези икономически дейности имат ниска степен на положително както и на отрицателно взаимодействие с целите на ЦУР. Те са относително по-малко значими за постигането на Програмата на ЦУР. Стратегическият императив е да се „изследват“, за да се търсят активно иновативни възможности за генериране на положителни въздействия.

За да бъдат стратегиите за устойчивост на фирмите по-успешни, трябва да подобрят съответствието си с цялата Програма на ЦУР, а не само с отделните ЦУР, по този начин и амбицията им да създадат „споделена стойност“, ще бъде вградена в по-усъвършенстван подход за измерване. Така компаниите ще допринесат за създаване на по-стабилен и приобщаващ свят, където компаниите могат да са по-устойчиви и ще се постигнат целите

за устойчиво развитие. И ако създателите на политики могат да извлекат полза от признаването на разнообразни въздействия на икономическите дейности на дружествата върху устойчивото развитие, тези дейности ще могат да се използват като лост за постигане на напредък по определените групи ЦУР. Интегрирането и стратегирането на множество нива на анализ прави политиките за ЦУР малко по-сложни, но също така крият сериозен потенциал за ускоряване на напредъка. Тъй като до постигане на целите остават по-малко от 10 години, по-нататъшните изследвания на ролята на дружествата в изпълнението на Програмата за ЦУР са логична следваща стъпка за постигането на напредък (Jan Anton van Zanten, 2021).

След всички примери, стратегии и тактики има много ефективни инструменти, които да спомогнат за постигането на устойчивото развитие. Един от тях е Съветът за счетоводни стандарти за устойчиво развитие (SASB), създаден от Жан Роджърс през 2011 г. като организация с нестопанска цел, насочена към разработване на счетоводни стандарти за устойчиво развитие. Инвеститори, заемодатели, застрахователи и другите доставчици на финансов капитал все повече обръщат внимание на въздействието на екологичните, социалните и управленските фактори (ESG) върху финансовите резултати на дружествата, което поражда необходимостта от стандартизирано отчитане на данните за ESG. Мисията на SASB е „да създаде специфични за индустрията стандарти за оповестяване на теми, свързани с ESG, които да улеснят комуникацията между компаниите и инвеститорите относно финансово значима и полезна за вземане на решения информация. Тази информация трябва да бъде релевантна, надеждна и сравнима между компаниите в световен мащаб“ (SASB Standards, н.д.).

Компаниите по целия свят използват стандартите на SASB в различни канали за информиране, финансовите документи, доклади за устойчиво развитие, уебсайтовете на компаниите, включително в годишните им отчети и др.

В Лондон през 2021 г. SASB и Международният съвет за интегрирано отчитане обявиха своето обединение, за да формират Фондацията за отчитане на стойността (Value Reporting Foundation - VRF). През юни 2022 г. се е сформирал Съвет за международните стандарти за устойчивост между VRF и Съвета за стандарти за оповестяване на климата.

Целта, с която е създадена SASB, е да предостави на инвеститорите съпоставима нефинансова информация за дружествата. По този начин да могат да сравнят както те, така и финансовите анализатори резултатите по критични екологични, социални и управленски въпроси в рамките на даден отрасъл.

За кодифицирането на пълен набор от стандарти SASB са необходими контакти с инвеститори, много от които притежават глобално диверсифицирани портфейли. Също така осъществяват консултации с корпорации с многонационална дейност, за да може финансовата информация да се движи

през границите. Така SASB насърчава компаниите по целия свят да докладват, използвайки темите и показателите за оповестяване на SASB във всички комуникации с инвеститори. Впоследствие много от компаниите започнаха да използват SASB таблици за оповестяване в корпоративно социална отговорност и устойчивост. За постигане на най-голяма ефективност SASB препоръчват, те да се попълват със същата строгост и вътрешен контрол, както и традиционните финансови показатели. Така SASB стартира официално стандартите си през ноември 2018 г.

Подходът на SASB за установяване на стандарти се ръководи от набор от основни принципи. Те са предназначени да синтезират информацията за устойчивостта, която да бъде полезна за вземане на решения от инвеститорите и е рентабилна за отчитащите се дружества. Подход към определяне на стандартите: основани на доказателства, глобална приложимост, пазарно информирани и специфични за индустрията.

Мисията на SASB е информацията, затова трябва да бъде надеждна, релевантна и съпоставима между компаниите на глобална основа. Това може да се постигне чрез изпълнението на следните две основни специфики:

Финансова същественост – SASB стандартите – целта им е да предоставят информация, която да бъде полезна за вземане на решения от инвеститорите. Компании изказват мнение, че може да се намери информация за устойчивостта в по-широк кръг от въпроси – от трудови практики до защита на личните данни и бизнес етика благодарение на SASB.

Специфики на отрасъла – за всяка индустрия SASB е разработил уникален стандарт. Това е провокирано от факта, че различните индустрии имат различни проблеми на устойчиво развитие и се проявяват по различен начин поради различията в зависимостите от ресурси, бизнес моделите и други фактори (Sustainability Accounting Standards Board, н.д.).

Пример за компания, която ползва принципите на SASB, е DS Smith и мнението на техни служители как се отразява на компанията.

DS Smith се занимава с рециклиране на хартия и хартиени продукти и устойчиви опаковъчни решения в световен мащаб. Нейната цел е „Преосмисляне на опаковките за променящия се свят“, техният бизнес модел за кръгова икономика, която те подкрепят, е събиране на хартия, която се превръща в опаковка и отново след това се събира, за да започне цикълът отново (Stewart, DS Smith: Communicating a Circular Economy Story with SASB Standards, 2021).

Според мениджърите за DS Smith кръговата икономика и ESG са неразделна част от компанията, която може да им осигури добра финансова възвръщаемост. Те са се насочили към SASB, тъй като специфичните за индустрията стандарти на програмата помагат да се заздравя връзката между ESG и стойността на предприятието. Също така спомага и за добро оповестяване на силното управление на ESG, което е в основата на бизнеса им и засяга стандарта за контейнери и опаковки, показатели, включващи процент

от суровини от рециклируеми/възобновяеми източници и приходи от продукти, които могат да се използват повторно и/или да се рециклират (Stewart, DS Smith: Communicating a Circular Economy Story with SASB Standards, 2021).

След като се анализира всяка компания със степента на влияние върху ЦУР и бъдат избрани подходящи инструменти, тя ще може да допринесе значително за прехода към по-устойчиво бъдеще.

Заклучение

Бизнесът е сред най-важните участници за реализирането на ЦУР, тъй като от него зависят и заетостта на хората, и чистият въздух, и производството на качествена храна, и замърсяването на водите и почвите и други. Затова там трябва да се насочат главно усилията за подобряване и формиране на кръгова икономика, както и преформулирането на бизнес дейности, които генерират вредни емисии. Това е желателно в бъдеще и това са стъпките, по които трябва да се тръгне както за напредъка на самия бизнес, така и за подобряване живота на Земята.

Предизвикателствата пред бизнеса не са малко, както се вижда. Най-сериозното предизвикателство е, на първо място, да се информират достатъчно добре за важността на ЦУР и след това кой е най-правилният начин, да бъдат внедрени във фирмата.

Важното е, фирмите да успеят да преценят кои са слабите и силните страни и да могат да отговорят адекватно на отчитането на напредъка им. Впоследствие да преценят коя практика за внедряване на ЦУР ще е най-подходяща за тях и дали да бъде една или повече. Също така и използването на нови и адекватни инструменти засилва успеха.

Друга важна част е да се направи и оценка на дейностите на самата фирма, положителното им и отрицателното им въздействие върху Целите за устойчиво развитие. Задълбоченият анализ на бизнеса е основата, на която се стъпва, за да се премине към устойчивост.

Въвеждането на Целите за устойчиво развитие в бизнеса не е лесно начинание, но при задействане на всички сили и хора (от работник до мениджър) и с правилната практика и проследяване на дейностите може да се постигне желаният напредък. Мащабът на програмата е много голям и колкото по-бързо се задействат фирмите, успехът ще е по-сигурен. В бъдеще това ще донесе голям напредък на самата фирма и ще доведе до една по-сигурна за климата среда, проспериращо и справедливо общество.

Използвани източници

- Economic and Social Council United Nations. (2022). Economic and Social Council forum on financing. United Nations.
- General Assembly United Nations. (2022). Towards global partnerships: a principle-based approach to enhanced cooperation between the United Nations and all relevant partners. United Nations.
- Inter-agency Task Force on Financing for Development. (2022). *Financing for Sustainable Development Report 2022*. United Nations.
- Jan Anton van Zanten, R. v. (23 02 2021 r.). *Analyzing companies' interactions with the Sustainable Development Goals through network analysis: Four corporate sustainability imperatives*. Изтеглено на 05 11 2022 г. от <https://onlinelibrary.wiley.com/>
- Jones, P. H. (2016). *THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS AND BUSINESS*. Изтеглено на 25 10 2022 г. от <https://eprints.glos.ac.uk/3935/1/THE%20SUSTAINABLE%20DEVELOPMENT%20GOALS%20AND%20BUSINESS.pdf>
- Moldavska, A. (04 11 2018 r.). *A Holistic approach to corporate sustainability assessment: Incorporating sustainable development goals into sustainable manufacturing performance evaluation*. Изтеглено на 10 11 2022 г. от <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S0278612518304497?token=E8122934E6C26B75197F9C157696C2381D4E0BA3AAAE1E52891ADD2D522D237D248B1996462C06C2A9322681F70938C0&originRegion=eu-west-1&originCreation=2022112212136>
- SASB Standards*. (н.д.). Изтеглено на 05 11 2022 г. от <https://www.sasb.org/about/sasb-and-other-esg-frameworks/>
- Stewart, N. (14 12 2021 r.). *DS Smith: Communicating a Circular Economy Story with SASB Standards*. Изтеглено на 05 11 2022 г. от <https://www.sasb.org/Sustainability Accounting Standards Board>. (н.д.). Изтеглено на 05 11 2022 г. от <https://www.sasb.org/about/sasb-and-other-esg-frameworks/>
- Verles, M. V. (2018). *BUSINESS AND THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: Best practices to seize opportunity and maximise credibility*. Изтеглено на 05 11 2022 г. от https://www.goldstandard.org/sites/default/files/documents/sdg_report_optimized.pdf
- Zanten J., T. R. (02 2021 r.). *Analyzing companies' interactions with the Sustainable Development Goals through network analysis: Four corporate sustainability imperatives*. Извлечено от <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/bse.2753>
- Борисов, Б. Б. (2020). ИНТЕГРИРАНЕ НА ГЛОБАЛНИТЕ СТРАТЕГИЧЕСКИ ЦЕЛИ. (стр. 180-197). Русе: НОВИ ПАРАДИГМИ В ПЛАНИРАНЕТО.

- Горчева, Т., Любенов, З., Петров, & др., &. (2019). ЕВРОПЕЙСКИЯТ ПРЕХОД КЪМ КРЪГОВА ИКОНОМИКА – ПРИЛОЖЕНИЕ В БЪЛГАРИЯ. (стр. 111-114). Алманах научни изследвания. Изтеглено на 29 10 2022 г. от <https://dlib.uni-svishtov.bg/handle/10610/4422>
- Дружество за Обединените нации в България, С. 2. (2016). *ДА ПРОМЕНИМ НАШИЯ СВЯТ: ПРОГРАМА 2030 ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ*. Изтеглено на 15 11 2022 г. от https://devedu.eu/wp-content/uploads/UNA_transforming.pdf
- Институт за Енергиен Мениджмънт ЕМІ. (02 2017 г.). *DONG Energy без въглищно електропроизводство до 2023*. Изтеглено на 05 11 2022 г. от <https://www.emi-bg.com/dong-energy-%D0%B1%D0%B5%D0%B7-%D0%B2%D1%8A%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D1%89%D0%BD%D0%BE-%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%BE%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE//>
- Карпузова, М. (23 07 2022 г.). „ЗЕЛЕНИТЕ“ БИЗНЕС МОДЕЛИ - СТРАТЕГИЧЕСКО КОНКУРЕНТНО ПРЕДИМСТВО. Изтеглено на 28 10 2022 г. от https://scholar.google.com/scholar?hl=bg&as_sdt=0%2C5&q=%E2%80%9E%D0%97%D0%95%D0%9B%D0%95%D0%9D%D0%98%D0%A2%D0%95%E2%80%9C+%D0%91%D0%98%D0%97%D0%9D%D0%95%D0%A1+%D0%9C%D0%9E%D0%94%D0%95%D0%9B%D0%98+-+%D0%A1%D0%A2%D0%A0%D0%90%D0%A2%D0%95%D0%93%D0%98%D0%A7%D
- Турлакова, Т. С. (2012). *ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИ И УПРАВЛЕНСКИ СТРАТЕГИИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ*. Изтеглено на 13 11 2022 г. от http://oldweb.ltu.bg/jmsd/files/articles/37/05-37_Teodorina_Turlakova_Slavova_Paper_2012.pdf

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ - СВИЦОВ

НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XV, 2022

Книга 18

Том XV, 2022 г.
Книга 18

Академично издателство
„ЦЕНОВ“ - Свищов

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ
НА ДОКТОРАНТИ

Том XV – 2022, книга 18

Студии и статии

АКАДЕМИЧНО ИЗДАТЕЛСТВО „ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Доц. д-р Красимира Славева – главен редактор
Проф. д-р Марина Николова – зам. главен редактор
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Петранка Мидова
Доц. д-р Николай Нинов
Доц. д-р Людмил Несторов

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор
Ст. преп. Иванка Борисова – превод и редакция
на английски език
Милена Александрова – технически секретар

Съдържание

Студии

Анна Димитрова Димитрова
ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ – ИКОНОМИЧЕСКИ РАСТЕЖ И
ДЕТЕРМИНАНТИ НА ПРИВЛЕКАТЕЛНОСТТА: ЛИТЕРАТУРЕН ОБЗОР 5

Велизар Руменов Йорданов
ПРОУЧВАНЕ ПРОЕКТИРАНЕТО НА ДИСТРИБУЦИОННИ
КАНАЛИ ЗА ХРАНИТЕЛНИ СТОКИ:
КОНЦЕПТУАЛНО-МЕТОДОЛОГИЧНИ И ЕМПИРИЧНИ АСПЕКТИ 26

Галя Колева Монева
МЕНЮ ИНЖЕНЕРИНГ – ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ НА РЕВЕНЮ
МЕНИДЖМЪНТ В РЕСТОРАНТЪОРСКИЯ БИЗНЕС 52

Грета Иванова Иванова
ИНТЕГРИТЕТЪТ В ОРГАНИТЕ НА ИЗПЪЛНИТЕЛНАТА ВЛАСТ
В БЪЛГАРИЯ 75

Диман Христов Каранфилов
РИСКОВЕ ЗА ДЪРЖАВНИЯ БЮДЖЕТ ПРИ ПРИЛАГАНЕ
НА НУЛЕВА СТАВКА ПРИ ВОД МЕЖДУ БЪЛГАРСКИ
И РУМЪНСКИ ДРУЖЕСТВА 93

Изабела Филипова Йонкова
РЕЛАЦИЯ „ЕТИЧНА ИНФРАСТРУКТУРА – ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ“
В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР 115

Статии

Александра Георгиева Ангелова
ЕВРОПЕЙСКИ ПЛАНОВЕ И ПРОГРАМИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ
И ПРИОБЩАВАЩ РАСТЕЖ В РАЗВИВАЩИТЕ СЕ ИКОНОМИКИ 139

Александър Тихомиров Личев
ПРЕДПРИЕМАЧЕСТВОТО ОТ ВЪЗРАЖДАНЕТО ДО СРЕДАТА НА 20 ВЕК –
ПРАКТИЧЕСКАТА ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА ЗАРАЖДАЩАТА СЕ
БЪЛГАРСКА ПРЕДПРИЕМАЧЕСКА КУЛТУРА 153

Алексей Асенов Гудев
ПРОБЛЕМИ ПРИ ОБЛАГАНЕТО С ДДС НА ТУРИСТИЧЕСКИ
ДРУЖЕСТВА В ХИПОТЕЗА НА ФАЛИТ 167

Анатоли Филипов Велковски
МИТНИЧЕСКИЯТ СЪЮЗ И ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ – ДИНАМИКА И ТЕНДЕНЦИИ 177

Богомил Методиев Богомилов ЛИДЕРСТВО И ОРГАНИЗАЦИОННО РАЗВИТИЕ.....	191
Ваня Владимирова Галчева НАСОКИ ЗА ПОДОБРЯВАНЕ НА ФИНАНСОВИЯ МЕНИДЖМЪНТ НА ТЪРГОВСКИТЕ АВТОМОБИЛНИ ПРЕДСТАВИТЕЛСТВА В БЪЛГАРИЯ	201
Васил Пламенов Василев СПЕЦИФИЧНИ ОСОБЕНОСТИ, СЪСТОЯНИЕ И ТЕНДЕНЦИИ ВРАЗВИТИЕТО НА ПАЗАРА НА ТРАНСПОРТНИ УСЛУГИ В БЪЛГАРИЯ	214
Гален Петров Русинов РОЛЯТА НА РЕГУЛАТОРНИТЕ РАМКИ НА ЕС ЗА ОГРАНИЧАВАНЕ НА ЕМИСИИТЕ ОТ ПАРНИКОВИ ГАЗОВЕ	226
Горян Благовестов Милев ТРАНСФОРМАЦИЯ НА ИКОНОМИЧЕСКИТЕ СИСТЕМИ: ПРЕДПОСТАВКИ, ЗАКОНОМЕРНОСТИ, КОНЦЕПЦИИ	235
Елена Росенова Костадинова ДЕМОГРАФСКА ОЦЕНКА НА ПРИДУНАВСКИТЕ ОБЩИНИ КАТО ФАКТОР ЗА ИНТЕГРИРАНО РАЗВИТИЕ	247
Живка Антонова Петрова ВЛИЯНИЕ НА ПАРАЛЕЛНИЯ ИЗНОС НА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ ВЪРХУ ПАЗАРА НА ЛЕКАРСТВЕНИ ПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ.....	263
Иванка Стефанова Янкова СТАТИСТИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА УСТОЙЧИВОТО РАЗВИТИЕ – ПОЛИТИКИ, МЕТОДОЛОГИЯ, ИНДИКАТОРИ.....	278
Ивелин Симеонов Кичуков БОРСОВ АНАЛИЗ И ОЦЕНКА НА ТУРИСТИЧЕСКИТЕ ДРУЖЕСТВА НА БЪЛГАРСКИЯ КАПИТАЛОВ ПАЗАР	294
Ивелина Йорданова Станева ESG СТРАТЕГИИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В БЪЛГАРСКИТЕ БИЗНЕС ОРГАНИЗАЦИИ.....	307
Йордан Николаев Колев ИНТЕГРИРАН БАЗИРАН НА МЯСТОТО ПОДХОД – ОСНОВНИ СПЕЦИФИКИ И ПРИЛОЖЕНИЕ	322
Мирчо Радостинов Стоянов АНАТОМИЯ НА ФИНАНСОВИТЕ КРИЗИ: ОТ ГОЛЯМАТА ДЕПРЕСИЯ НАСАМ	335

Наталия Стоянчева Стоянова СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕДРЕАЛИЗИРАНЕ ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В БИЗНЕС СЕКТОРА.....	345
Невена Руменова Ляскова-Великова РОЛЯ НА ИНОВАЦИИТЕ В ТУРИЗМА	359
Николай Василев Тодоров ЯПОНСКИ НОРМАТИВНИ РЕШЕНИЯ ЗА НАЛАГАНЕ МОДЕЛА НА КРЪГОВА ИКОНОМИКА	370
Петя Йорданова Тодорова ВЛИЯНИЕ НА КОНСТАТИРАНИ ОТ ПРИХОДНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ НЕРЕАЛНИ ДОСТАВКИ ВЪРХУ ОБЛАГАНЕТО ПО РЕДА НА ЗКПО НА КРЕДИТНИТЕ ИНСТИТУЦИИ	384
Пламена Йорданова Колева СТАТИСТИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ДИНАМИКАТА НА ВХОДЯЩИЯ ТУРИЗЪМ В БЪЛГАРИЯ	396
Радка Иванова Василева ЛИКВИДАЦИОННИТЕ РАЗНОСКИ КАТО НЕДЕЛИМА ЧАСТ ОТ АНАЛИЗА НА РЕЗУЛТАТИТЕ ПО ИМУЩЕСТВЕНО ЗАСТРАХОВАНЕ В БЪЛГАРИЯ.....	411
Радослав Радославов Хитов ФРАГМЕНТАРЕН АНАЛИЗ НА ПАЗАРА НА ПЕТРОЛ В СВЕТОВЕН МАЩАБ	427
Силвия Петрова Петранова ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВИ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА СЕКТОР АКВАКУЛТУРИ – ЕДИН ОТ СЪЛЪБОВЕТЕ НА СТРАТЕГИЯТА ЗА „СИН РАСТЕЖ“	437
Снежана Веселинова Найденова ПРЕДПРИЕМАЧЕСКИЯТ МОДЕЛ НА ОБУЧЕНИЕ КАТО ИНОВАТИВНА ПРАКТИКА В ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СИСТЕМА – ПРОБЛЕМНИ ОБЛАСТИ, РЕЗУЛТАТИ И ЕФЕКТИ	452
Стелиян Богданов Стефанов ДАНЪЧНО-ОСИГУРИТЕЛНИ МОДЕЛИ В ЕС.....	469
Стефан Ангелов Пешов ПОЛЗИ ОТ ПОДОБРЯВАНЕ НА СЪБИРАЕМОСТТА ОТ ДАНЪЦИТЕ ВЪРХУ СДЕЛКИТЕ С ГОРИВА И НЕФТОПРОДУКТИ В БЪЛГАРИЯ	481
Тодор Димитров Георгиев ФОТОВОЛТАИЧНИТЕ ЦЕНТРАЛИ В ЕНЕРГИЙНИЯ БАЛАНС НА БЪЛГАРИЯ – СЪСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВИ.....	491

Христо Симеонов Василев ПОДХОДИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ НА СТРАТЕГИИ ЗА ИНТЕГРАЦИЯ НА БИЗНЕСА.....	502
Цветомира Георгиева Велева МАКРОПРУДЕНЦИАЛНИТЕ ПОЛИТИКИ – ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ НА AD-НОС СИТУАЦИИ И РИСКОВЕ ПРИ БАНКИРАНЕТО	515
Цондю Стойчев Цондев ВЛИЯНИЕ НА ПАНДЕМИЯТА COVID-19 ВЪРХУ ЦЕНИТЕ НА НЕДВИЖИМИТЕ ИМОТИ – ГЛОБАЛНИ СВИДЕТЕЛСТВА И НАЦИОНАЛНИ ОСОБЕНОСТИ	529
Шендоан Ремзи Халит РОЛЯТА НА ЛИДЕРСТВОТО В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР.....	541

ГОДИШЕН
АЛМАНАХ
НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ НА ДОКТОРАНТИ
Студии и статии
Том XV – 2022, книга 18

Даден за печат на 18.12.2023 г., излязъл от печат 20.12.2023 г.
Поръчка № 18868; формат 16/70/100; тираж 60

ISSN 1313-6542

Издателство и печат: Академично издателство „Ценов“
Свищов, ул. „Цанко Церковски“ 11А